

01 יולי 2009

לכבוד
השופטת דורית ביניש
נשיאת בית המשפט העליון
רח' שערי משפט קריית בן-גוריון,
ירושלים

לכבוד
מר יעקב נאמן
שר המשפטים
רח' צלאח א-דין 29
ירושלים

שלום רב,

הנדון: מינוי נשים ערביות כשופטות בבתי המשפט לענייני משפחה

1. **אנו פונים אליכם בשם ועד הפעולה לשוויון בדיני אישות בתקווה כי תפעל למען קידום מינויו של נשים ערביות כשופטות בבתי המשפט לענייני משפחה, כפי שיפורט להלן:**

ועד הפעולה לשוויון בדיני אישות (להלן - "ועד הפעולה") הוא קואליציה של ארגונים ויחידים, העוסקים בקידום זכויות אדם בכלל וזכויות נשים בפרט. הארגונים החברים בוועד הפעולה הם: עמותת נשים נגד אלימות, האגודה לזכויות האזרח בישראל, "כיאן" ארגון פמיניסטי, מרכז אל-טופולה - נצרת, עמותת "א-סיואר" לתמיכה בקורבנות אלימות מינית, "מען" - הפורום לארגוני נשים ערביות בנגב ושדולת הנשים בישראל. הוועד הוקם בשנת 1995 למען קידום השוויון בענייני אישות בחברה הפלסטינית בישראל.

עם הקמתו של ועד הפעולה, היעד העיקרי הראשון שהוא אימץ לעצמו היה תיקון חוק בתי המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה-1995, כדי להעניק לנשים ערביות (מוסלמיות ונוצריות) אפשרות גישה לבית המשפט לענייני משפחה בהיקף דומה לזה שעמד לרשות נשים יהודיות.

הדיונים בהצעת החוק לשלביה השונים ארכו שש שנים תמימות, זאת בעיקר בשל סירובם של אנשי דת לוותר על נתח כלשהו מסמכויותיהם. הוועד פעל נמרצות בקרב חברי כנסת, וביום 5.11.01 התקבל בכנסת חוק בית המשפט לענייני משפחה (תיקון מס' 5), התשס"ב-2001, שהעניק לבתי משפט אלה סמכות שיפוט מקבילה בענייני המעמד האישי של האוכלוסייה הערבית.

2. אחד הנימוקים המרכזיים שוועד הפעולה התבסס עליו כדי לקדם את התיקון הני"ל הוא הנימוק, כי תיקון זה יאפשר לנשים ערביות להתדיין בפני הרכבים, בהם יושבות שופטות ערביות. זאת להבדיל מבתי הדין הדתיים, בהם מכהנים אך ורק גברים. כלומר- בעקבות התיקון הני"ל הן תוכלנה לפנות לערכאה שיפוטית, שאינה שוללת את זכותן של נשים להיות שותפות בעיצוב דיני המעמד האישי, ושותפות במלאכת הפרשנות של נורמות או חוקים דתיים, המסדירים היבטים אינטימיים בחייהן.

3. אומנם לאחרונה חלה שינוי מבורך במספר השופטות בבתי המשפט לענייני משפחה. כיום מבין 46 שופטים, המכהנים בבתי המשפט לענייני משפחה בישראל, ישנן 25 שופטות יהודיות ושופטת ערבייה אחת. אולם אין בשינויי התחשבות בייחוד האישה הערבייה ובצורך במינויי נשים ערביות כשופטות. **החובה למנות נשים בכלל ונשים ערביות בפרט כשופטות בבתי המשפט לענייני משפחה נגזרת מזכותן החוקתית לשוויון, המחייבת הבטחת ייצוג הולם להן ברשות השופטת. מינוין שם מתחייב גם מהמצב הייחודי, המאפיין את מערכת דיני המשפחה בישראל.**

4. ראשית, נשים מנועות בפועל מלכהן כדיינות בבתי הדין הדתיים בישראל, ועובדה זו כשלעצמה פוגעת קשות בזכותן החוקתית לשוויון. עובדה זו אף מנוגדת למושכלות היסוד של הדמוקרטיה, האוסרת באופן מוחלט על שלילת זכותן של נשים לכהן בתפקיד ציבורי כלשהו (יצוין שהוועד פועל גם לשינוי בבתי דין דתיים ולמינוין של נשים בבתי דין שרעיים). על כן, קיימת חשיבות מיוחדת למינוין של נשים כשופטות בבתי המשפט לענייני משפחה כדי לצמצם את היקף הפגיעה בזכותן החוקתית לשוויון, הנובעת מהדרתן מבתי הדין הדתיים.

5. שנית, מעבר להשלכות החברתיות השליליות, הנלוות לאי-ייצוגן של נשים ערביות ברשות השופטת בכלל ובבתי המשפט לענייני משפחה בפרט, השאלה מהו ייצוג הולם, כפי שקבע בג"צ בפרשת **האגודה לזכויות האזרח בישראל**, "תלויה, בין היתר, במהות הגוף, ובכלל זה בחשיבות המעשית של הגוף, מבחינת הקבוצה הזכאית לייצוג הולם".¹ לדיני מעמד אישי יש השלכות מרחיקות לכת על מעמדן של נשים בחברה ובתוך התא המשפחתי, והם נוגעים בהיבטים אינטימיים בחיי נשים וגברים כאחד. זאת ועוד, מערכת דיני המשפחה בישראל מנציחה באופן מובנה את הנחיתות של נשים בתוך התא המשפחתי. ביטוי מובהק לכך הוא היתרון העצום, המובטח לגבר בסוגיית הגירושין, והמגביר את יכולת "המיקוח" שלו בסוגיות נוספות הנלוות לגירושין.

6. בנסיבות אלה יש להקפיד ביתר שאת על הבטחת ייצוג הולם לנשים ערביות בבתי המשפט לענייני משפחה, כדי להבטיח, ולו ברמה המינימאלית, את זכותן להיות שותפות בעיצוב דיני המעמד האישי, ואת זכותן להשמיע קול ייחודי להן בסוגיות, הנוגעות להיבטים אינטימיים ביותר של חייהן.

¹ בג"צ 6924/98 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' ממשלת ישראל, פ"ד נה (5) 15, 17 (2001).

7. ברם, מאז תיקון החוק מונתה שופטת ערביה אחת בלבד בבתי המשפט לענייני משפחה, בנובמבר 2007. מינוי זה מהווה צעד ראשון לתיקון העיוות ההיסטורי, שנוצר עקב שלילת זכותן של נשים לכהן כדיוניות בבתי הדין הדתיים. אך צעד זה אינו נותן מענה הולם להדרה של נשים ערביות לא רק בבתי הדין הדתיים אלא גם בבתי המשפט לענייני משפחה, מכיוון שייצוגן שם שולי ביותר.

8. וועד הפעולה ער וחשוף בפעולתו היום יומית לצורך אמיתי בנקיטת צעדים אקטיביים שיביאו לתיקון המצב המחייבים מינוין של שופטות ערביות בבתי משפט לענייני משפחה. בפסיקה נקבע כי: "ייצוג הולם הוא בעיקר מושג אקטיבי: עשוי לחייב אדם לפעול כדי להגיע לייצוג הולם ובכלל זה להתחשב בשיקול כמו דת, לאום, גזע או מין, כשיקול ענייני"². מעבר לכך הנחיית היועץ המשפטי לממשלה בעניין ייצוג הולם לנשים בהתאם לסעיף 6 לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951 קובעת כי: "על הליך המינוי להביא בחשבון את עקרון הייצוג ההולם, ובכלל זה **חיפוש אקטיבי של מועמדות מתאימות לתפקיד**. על המינוי להיעשות בהליך מסודר ומובנה. הדרך הראויה לכך היא על-ידי ועדת איתור, תוך הקפדה על פרסום לציבור ומתן אפשרות להציע מועמדים ומועמדות"³. (ההדגשה במקור). אומנם אין חובה מפורשת בדין לייצוג הולם לנשים ערביות, יחד עם זאת הפרשנות התכליתית של שרשרת חוקי הייצוג ההולם הן לנשים והן לאוכלוסייה הערבית מעמידה את זכותן ליהנות מייצוג הולם הן כנשים והן כערביות ולא חלילה לקפחן פעמיים בשל כך.

9. בעבר נשלחה פנייה דומה לשר המשפטים לשעבר ולנשיאת בית המשפט, לצערנו חרף הכוונות הטובות לא חל שינוי משמעותי בפועל. על כן, אנו בוועד הפעולה מקווים, כי **הוועדה לבחירת שופטים תשים את סוגיית מינוין של נשים ערביות בבתי המשפט לענייני משפחה בסדר עדיפויות גבוה, ותנקוט בצעדים אקטיביים כדי להביא לשינוי תמונת מצב עגומה זו ולעודד נשים ערביות להגשת מועמדות**.

בכבוד רב,

נסרין עליאן, עו"ד
אגודה לזכויות האזרח

² שם

³ הנחיית היועץ המשפטי לממשלה, מס' 1.1503, מרץ 2003